

การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

Implimentation of Good Governance of Administrators in Schools Administrators Under
Loei Provincial Office of the Non-formal and Informal Education

ศุภชัย ทองศรี

พระครูปลัดจักรพล สิริธโร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Suphachai thongsri

Prakrupaladchakkapol Siridharo

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus

Email: suphachaijob@gmail.com

วันที่รับบทความ: 22 สิงหาคม 2566; วันแก้ไขบทความ 25 สิงหาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 28 สิงหาคม 2566

Received: August 22, 2023; Revised: August 25, 2023; Accepted: August 28, 2023

บทคัดย่อ

การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลยพบว่า ยังมีได้กำหนดแผนการดำเนินการและโครงการ เพื่อรองรับการบริหารงาน และการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจัง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของครูต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการใช้นำหลักธรรมาภิบาลในการบริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร และครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จำนวน 170 คน เครื่องมือที่ใช้ใน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นสถิติขั้นพื้นฐาน ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์เกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นหลักความเสมอภาค และหลักคุณธรรมและจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด
2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล, ผู้บริหารสถานศึกษา, การศึกษาตามอัธยาศัย

Abstract

Leading good governance used in Loei provincial office of the non-formal and informal education found that using good governance wasn't in the plan and projects to operate for supporting administration and good governance process earnestly. The purposes of this research were (1) to study the level of teacher's opinion toward applying good governance used in the school administration under Loei provincial office of the non-formal and informal education, (2) to compare the level of teacher's opinion toward leading good governance used in the school administration under Loei provincial office of the non-formal and informal education following variable, gender, age, educational degree, work position and years of experience in work, and (3) to study the guideline in the development of applying the good governance used in the school administration under Loei provincial office of the non-formal and informal education.

The used sample in the study were administrators and teachers 170 people under Loei provincial office of the non-formal and informal education working in academic year 2022. The research tools was a 5-level scales questionnaire with a confidence value of 0.986. The statistics used in this study was a basic statistic: 1. percentage 2. mean 3. standard deviation 4. t-test and f-test 6. the interview analysis of applying good governance used in the school administration.

The results of the study were found that

1. The teacher's opinion toward applying good governance used in the school administration under Loei provincial office of the non-formal and informal education was at highest level.

2. The comparison of the level of teacher's opinion toward leading good governance used in the school administration under Loei provincial office of the non-formal and informal education following variable, gender, age, educational degree, work position and years of experience in work did not differ statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: good governance, administrator, Non-formal Education

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็น แรงกดดันภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและแรงกดดันจากภายใน จากสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนอง และรองรับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษาเองก็มีปัญหาหลายประการที่เกิดจาก ระบบ คุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา กฎ ระเบียบ และการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่ไม่สนองตอบเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ แม้ว่าตลอดระยะเวลาของการพัฒนาการศึกษา จะมีภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาปรากฏให้เห็น แต่ส่วนใหญ่เป็นผลสำเร็จในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ อาทิการเพิ่มอัตรา การเข้าเรียนของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น การกระจายโอกาสและ ความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านนโยบายเรียนฟรี15 ปีของรัฐ การผลิตและพัฒนากำลังคน ระดับกลางที่เชื่อมโยงกับตลาดงานผ่านระบบการศึกษาแบบทวิภาคีโดยภาพรวมระบบการศึกษา ยังมีปัญหาด้านคุณภาพ และมาตรฐานในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์และการผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 :67)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล สำหรับการพัฒนาระบบราชการ ส่วนราชการ และข้าราชการ เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2547 จนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการรอบการประเมินผลตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของส่วนราชการที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในแต่ละปีซึ่งเน้นการนำไปใช้กับองค์กรที่เป็นระบบราชการที่มี หลักจริยธรรมและศักดิ์ศรีและมุ่งเน้นการประเมินผลด้าน

จริยธรรมธรรมาภิบาล โดยให้ความสำคัญ ในเรื่องความโปร่งใสของการปฏิบัติราชการ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตลอดจนการสร้าง มาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จึงกำหนดให้ส่วน ราชการทำคำรับรองการปฏิบัติราชการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนราชการที่เล็งเห็นถึงความสำคัญตามหลักการดังกล่าว จึงมีนโยบาย เสริมสร้างการบริหารงานตามหลักการของธรรมาภิบาลในหน่วยงานทุกระดับ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ก่อให้เกิดความตระหนักและปรับปรุง ระบบงานของหน่วยงานให้มี ประสิทธิภาพเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสอดคล้องกับการ ปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูป การศึกษา การบริหารที่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วในปัจจุบัน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด ของประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2553) ที่กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาลมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการศึกษา 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาและเขตพื้นที่ การศึกษา ประการ ที่สอง พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลให้มี ประสิทธิภาพ ประการที่สาม พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ประการ ที่สี่ พัฒนาระบบบริหารจัดการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ส่งเสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประการสุดท้าย พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร สถานศึกษาทำหน้าที่บริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาล โดยยึดหลักปฏิบัติตามข้อกำหนดของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) แต่จากการปฏิบัติงานพบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ใน สถานศึกษายังประสบปัญหา ยังมีการร้องเรียนเรื่องความโปร่งใส ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ พบว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเลย ยังมิได้กำหนดแผนการดำเนินการและโครงการ เพื่อรองรับการบริหารงาน และการดำเนินงานตาม หลักธรรมาภิบาลอย่าง จริงจัง อีกทั้งในการปฏิบัติงานบางขั้นตอนมีการทำงานที่ซ้ำซ้อน ส่งผลให้การ ดำเนินงานใน สถานศึกษาเกิดความล่าช้า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถประสานความร่วมมือที่ดีให้เกิดขึ้น ภายในสถานศึกษาได้ มีปัญหาความขัดแย้งภายใน หากมีการใช้หลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาอย่างจริงจัง จะลดความเสียหายแก่ราชการและตัวบุคคลได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธ วรฉัตรธาร (2544) ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลจะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง และส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต และบรร เทศารินทร์ (2550) กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นยุทธศาสตร์ การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในสังคมได้เป็นเงื่อนไข ความสำเร็จของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นพื้นฐานสำคัญของการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นหลักปฏิบัติ ในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับคลาร์ค (Clarke, 2001) ศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลในการกระจายอำนาจการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในประเทศกาน่าพบว่า ในประเทศที่ด้อยพัฒนา การปกครองตาม ระบอบประชาธิปไตยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วมมาก ขึ้นทำ ให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาที่เป็นจริงเป็นจัง มีการปรับตัวในการปฏิบัติต่าง ๆ ของท้องถิ่นโดยใช้ หลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจนถือเป็นกุญแจสำคัญในการใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังเกิดปัญหาบางประการจากการถือพรคถือพวกพ้อง และ แม็คมิลแลนด (MacMillan, 2007) ศึกษาผลการกระจายอำนาจนโยบายทางการศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศกาน่า พบว่า การศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศกาน่า ได้รับการพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีการนํานโยบายการกระจายอำนาจภายใต้การใช้หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลยขึ้น ทำให้เกิดคำถามว่าการบริหารงานของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลหรือไม่ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมากน้อยเพียงใดตามความคิดเห็นของครูและบุคลากรในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย เพื่อนำข้อมูลไปสู่การปฏิบัติงานและการบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและพัฒนาต่อยอดสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

การทบทวนวรรณกรรม

วิชิต บุญสนอง (2554) ได้ให้ความหมายว่าธรรมาภิบาล เป็นธรรมะเป็นคุณงามความดี เป็นจริยธรรม และเป็นกลไก หรือเครื่องมือในการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี ที่จะทำให้การเมือง เศรษฐกิจและสังคม เกิดความโปร่งใส ยั่งยืนและเป็นธรรม ทั้งนี้ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ในการ บริหารจัดการ อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

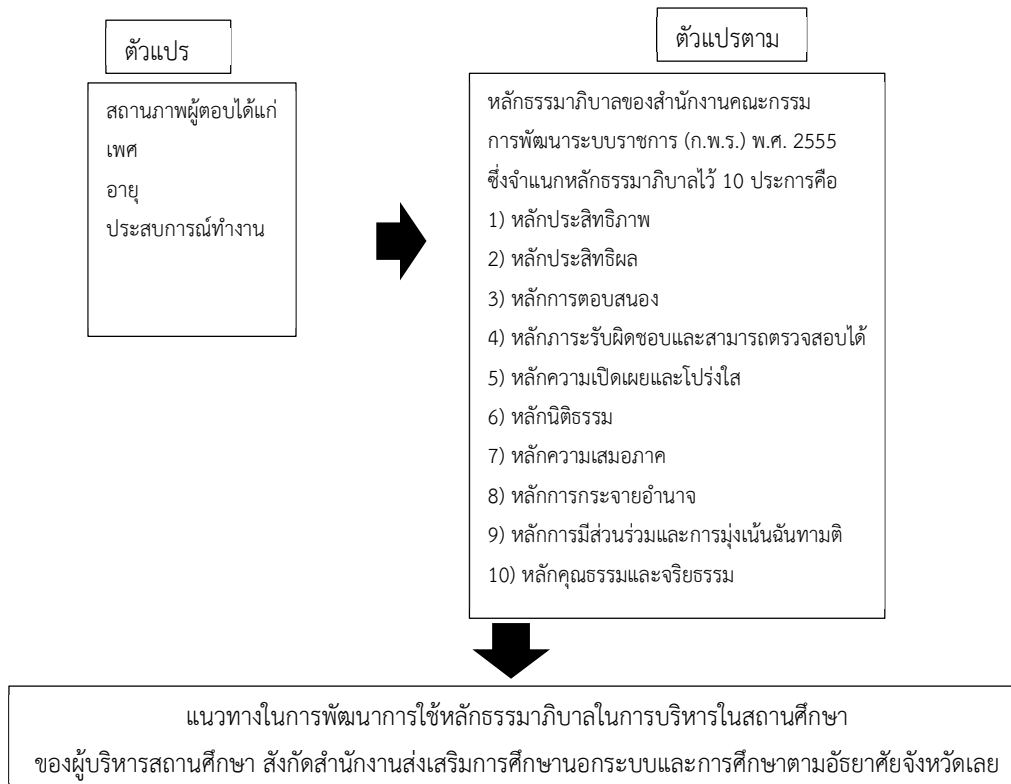
สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (2554) ได้ให้ความหมายว่าหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหาร กิจการ บ้านเมืองที่ดี หรือการดำรงรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องดีงามของหน่วยงาน เป็นต้น การให้ความ เคารพต่อ กฎหมาย ยึดมั่นในหลักคุณธรรม มีวิธีการดำเนินงาน ที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีความ รับผิดชอบต่อ สังคมโดยรวมมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดย มุ่งเน้นเป้าหมาย ที่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเกิดจากการ ดำเนินงานดังกล่าว เพื่อให้การ ขับเคลื่อนหน่วยงานเป็น ไปอย่างยั่งยืน มั่นคง และมีคุณภาพ

สัมนา รณิธย์ (2560) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลหมายถึง การบริหารจัดการดูแลประโยชน์ของส่วนรวม และการรักษาผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และ ประชาชนทั่วไปในทุก ๆ ด้าน และทุก ๆ ระดับ เพื่อให้มีการวางกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบที่มี ความสัมพันธ์ วิธีการ และมี เครื่องมือที่ก่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ดีด้วยความเป็นธรรม เคารพสิทธิอย่างเสมอกัน มีระบบและการ ใช้กฎหมายที่ยุติธรรม มีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส มีความคงเส้นคง วา สามารถตรวจสอบได้ รับรู้ได้ เมื่อ ตัดสินใจแล้วเปิดเผยเหตุผลได้ การใช้อำนาจมีที่มาที่ไปอย่างเปิดเผย ชัดเจน และสามารถก้าวข้าม สิ่งการได้โดยไม่มีข้อจำกัด

พัชรีย์ สีโสธร และคณะ(2561) ที่ได้อธิบายถึงความหมายของธรรมาภิบาลไว้ว่า หมายถึง การใช้ อำนาจในการบริหาร จัดการ จัดสรรทรัพยากรและกำกับดูแลที่ เป็นไปด้วยความถูกต้อง สำนึก รับผิดชอบ สุจริต เทียงธรรม โปร่งใส ด้วยการมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาระดับความคิดเห็นของครูต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารใน การบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ตาม หลักธรรมาภิบาลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) พ.ศ. 2555 ซึ่งจำแนก หลักธรร มาภิบาลไว้ 10 ประการคือ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการะ รับผิดชอบและสามารถ ตรวจสอบได้ 5) หลักความเปิดเผยและโปร่งใส 6) หลักนิติธรรม 7) หลักความเสมอ ภาค 8) หลักการกระจายอำนาจ 9) หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ 10) หลักคุณธรรมและ จริยธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 305 คน

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากร ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1971, pp. 617-611) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล จำนวน 50 ข้อ ซึ่งแบ่งหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) พ.ศ. 2555 ซึ่งจำแนกหลักธรรมาภิบาลไว้ 10 ประการคือ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักการตอบสนอง 4) หลัก

การรับผิดชอบและสามารถ ตรวจสอบได้ 5) หลักความเปิดเผยและโปร่งใส 6) หลักนิติธรรม 7) หลักความเสมอภาค 8) หลักการกระจายอำนาจ 9) หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ 10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ต 5 ระดับ

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อประสานงานไปยังผู้อำนวยการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลแจกแบบสอบถามจากผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

3.2 นำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย เรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) หาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบบรรยายประกอบตาราง

ตอนที่ 2 การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ แต่ละรายการที่สอบถาม คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับการบริหารในแต่ละรายการในภาพรวม นำค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละรายการและภาพรวมที่ได้ มาแปลผล โดยกำหนดการแปลผลข้อมูลใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2554, หน้า 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 - 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จังหวัดเลย โดยจำแนกตามเพศ ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ชนิด Independent Sample และจำแนกตามอายุและประสบการณ์ทำงานใช้สถิติทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย
- 2) ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ความถี่และร้อยละ
- 3) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย พบว่า โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านยกเว้นด้านที่ 7 และด้านที่ 10 อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมา หลักความเสมอภาคคือ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด คือ หลักประสิทธิภาพ

5.2 ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จำแนกตาม เพศ อายุ และ ประสบการณ์การทำงาน พบว่า

5.2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อระดับการศึกษา การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จำแนกตามอายุ มีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นหลักความเสมอภาคและหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งทุกช่วงอายุมีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2.3 ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลยจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หลักธรรมาภิบาล	แหล่งความผันแปร	ss	df	MS	F	P
1) หลักประสิทธิภาพ	ระหว่างกลุ่ม	.154	2	.007	.132	.876
	ภายในกลุ่ม	97.155	167	.582		
	รวม	97.308	169			
2) หลักประสิทธิผล	ระหว่างกลุ่ม	.008	2	.004	.015	.985
	ภายในกลุ่ม	45.983	167	.275		
	รวม	45.992	169			
3) หลักการตอบสนอง	ระหว่างกลุ่ม	1.490	2	.745	1.880	.156
	ภายในกลุ่ม	66.193	167	.396		
	รวม	67.684	169			
4) หลักการรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถตรวจสอบได้	ระหว่างกลุ่ม	.017	2	.008	.021	.979
	ภายในกลุ่ม	66.243	167	.397		
	รวม	66.259	169			
5) หลักความเปิดเผยและโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	.374	2	.187	.651	.523
	ภายในกลุ่ม	47.965	167	.287		
	รวม	48.339	169			
6) หลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.000	2	.000	.001	.999
	ภายในกลุ่ม	39.688	167	.238		
	รวม	39.688	169			
7) หลักความเสมอภาค	ระหว่างกลุ่ม	.297	2	.149	.682	.507
	ภายในกลุ่ม	36.367	167	.218		
	รวม	36.664	169			
8) หลักการกระจายอำนาจ	ระหว่างกลุ่ม	.006	2	.003	.012	.989
	ภายในกลุ่ม	40.475	167	.242		
	รวม	40.481	169			
9) หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ	ระหว่างกลุ่ม	.005	2	.002	.010	.990
	ภายในกลุ่ม	37.248	167	.223		
	รวม	37.253	169			
10) หลักคุณธรรมและจริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.518	2	.259	1.369	.257
	ภายในกลุ่ม	31.616	167	.189		

หลักธรรมาภิบาล	แหล่งความผันแปร	ss	df	MS	F	P
	รวม	32.134	169			

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย พบว่า โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านยกเว้นด้านที่ 7 และด้านที่ 10 อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมา หลักความเสมอภาคคือ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด คือ หลักประสิทธิภาพ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย จากการบริหารตามแนวทางกำกับดูแลที่ดี ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารอยู่เพียงฝ่ายเดียว การจะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้นั้นจะต้องอาศัยการร่วมมือกันของทุกฝ่าย การจะดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มด้วยผู้บริหารเพียงคนเดียวจึงเป็นเรื่องที่ยาก เพราะว่า การดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ที่ต้อง อาศัยกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการรายงานผล โดยการบริหารงาน บุคลากรจำเป็นต้องมีหลักในการบริหารงานเนื่องจากเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลดปัญหาในการ บริหารงาน และทำให้การบริหารงานเกิดความเป็นธรรมมากที่สุด หลักสำคัญที่หน่วยงานควรนำมาใช้ เป็นอย่างยิ่งเนื่องด้วยเป็นหลักของการส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานอยู่ ได้อย่างมีความสุขและการบริหารงานบุคคลยุคใหม่เป็นสิ่งที่ต้องใช้เทคนิควิธีการเพื่อประโยชน์ใน การดำเนินการให้ได้ผลในแง่ของประสิทธิภาพของการใช้บุคลากรความสำคัญของงานบริหารงาน บุคคล ในปัจจุบันกว้างขวางและมีคุณค่ามาก จนกระทั่งมีการใช้ชื่อเรียกว่าการจัดการทรัพยากร มนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ สุขพลานันท์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพ การ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลยจำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน พบว่า มีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทสภาพแวดล้อมและการได้รับมอบหมายภารกิจในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันจึงทำให้มีการใช้หลักธรร

มาภิบาลที่เหมือนกัน ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ สุขผลนันท์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด พบว่า ผลการ เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด จำแนกตามอายุ ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หลักประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนตอบสนองความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และควรวางแผนก่อนดำเนินงาน

1.2 หลักประสิทธิผล ผู้บริหารควรมีนโยบายที่ดี โดยที่นโยบายนั้นจะต้องมีความคุ้มค่าต่อการลงทุน เกิดผลประโยชน์แก่ส่วนรวม มีขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่กระชับและชัดเจน นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมีส่วนช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของสถานศึกษา

1.3 หลักตอบสนอง การที่ผู้บริหารจะให้บริการได้อย่างมีคุณภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่าย จำแนกกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้รับบริการที่หลากหลายและกำกับดูแลงานให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

1.4 หลักความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ เมื่อถูกตรวจสอบ ผู้บริหารต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย พร้อมทั้งรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินงาน และผู้บริหารจะต้องจัดเตรียมการแก้ไขหรือบรรเทาผลกระทบต่างๆต่อสถานศึกษา เช่นในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ซึ่งส่งผลทำให้สถานศึกษาไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติ ผู้บริหารควรหาแนวทางจัดการให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว เป็นต้น

1.5 หลักความเปิดเผยและโปร่งใส ผู้บริหารจะปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติงานตรงไปตรงมาเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นอย่างสม่ำเสมอ โดยที่ข้อมูลนั้นจะต้องเชื่อถือได้ และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร เช่น การจัดทำเพจประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์สถานศึกษา การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในชุมชน การติดป้ายประกาศหน้าสถานศึกษา เป็นต้น

1.6 หลักนิติธรรม ผู้บริหารจะต้องนำหลักกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับมาปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อหวังผลประโยชน์ โดยคำนึงถึง สิทธิเสรีภาพของครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชน ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และหาแนวทางแก้ปัญหาในการดำเนินงานร่วมกัน

1.7 หลักกระจายอำนาจ ผู้บริหารควรจัดโครงสร้างการทำงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม มีการมอบอำนาจให้กับหัวหน้าฝ่าย ตามความรู้ความสามารถ รวมถึงให้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานมีอำนาจในการดำเนินตัดสินใจตามหน้าที่ของตน

1.8 หลักความเสมอภาค ผู้บริหารจะต้องให้บริการโดยไม่แบ่งแยก เพศ เชื้อชาติ ระดับการศึกษา โดยวิเคราะห์กำหนดมาตรฐานกระบวนการทำงานขององค์กรให้มีความเสมอภาค สร้างกลไกด้านความเสมอภาคในการให้บริการ เช่น จัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้รับบริการและบุคลากร เพื่อสนับสนุนด้านความเสมอภาค บริการโดยยึดความยุติธรรมและเท่าเทียม พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลาง

1.9 หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ ผู้บริหารจะต้องรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรภายในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมเสนอปัญหาและตัดสินใจการดำเนินงานของสถานศึกษา

1.10 หลักคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารควรมีจิตสำนึกในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีศีลธรรม และคุณธรรม มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม ของบุคลากรเช่น จัดค่ายอบรมธรรมะ สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับบุคลากรโดยยึดมั่นในค่านิยมหลักตามมาตรฐานจริยธรรม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

2.2 ควรศึกษารูปแบบการใช้หลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเลย

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579**. กรุงเทพฯ :บริษัท ฟริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). **การจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาระบบราชการ.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).

- สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549). กรุงเทพฯ.
- วรพร ลูกไทย. (2560). ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- นิริญ สุตประเสริฐ. (2564). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(5),47-60
- Clarke,Vicki Clinell Burge. (2001). Unit Search of Good Governance Decentralization and Democracy in Ghana. Illinois: Northern Illinois University.
- Kimmet, P. (2005). The Politics of Good Governance in the Asean 4 . Master Degree. Queensland: Griffith University.
- MacMillan, L. K. (2007). A misguided curriculum: Decentralized education policy in Ghana's primary school system. M.A. Saint Mary's University (Canada).